

Η φιλολογία περί της εκκλησιαστικής περιουσίας είναι παλιά, δίχως όμως να δικαιολογείται πολλές φορές από τα γεγονότα και την πραγματικότητα. Θα προσπαθήσουμε να ρίξουμε λίγο φως στο ταλαιπωρημένο αυτό ζήτημα.

Παρακάτω, απαντάμε και στο αδαές επιχείρημα περί μισθοδοσίας των Ορθοδόξων κληρικών που έχει άμεση σχέση με την εκκλησιαστική περιουσία. Καταρρίπτεται ο βασικότερος μύθος γύρω από τον οποίο χτίστηκε η επαίσχυντη αντιεκκλησιαστική προπαγάνδα των ημερών μας.

Μετά την απελευθέρωση και τη δημιουργία του ελληνικού κράτους (1828), ενώ διατηρείται στη συνείδηση του πληρώματος της εκκλησίας η πίστη στο ιερό και αναπαλλοτρίωτο της εκκλησιαστικής περιουσίας με διάφορα νομοθετήματα επιβάλλεται κατά καιρούς η αναγκαστική απαλλοτρίωση τμημάτων της.

- Η αντιβασιλεία του Όθωνα (αλλοεθνής και προτεσταντική) πιστεύοντας ότι η περιουσία της Εκκλησίας αποτελεί θησαυρό που κληροδοτήθηκε από τους προγόνους στο ελληνικό έθνος και λησμονώντας την ανεκτίμητη προσφορά των ορθοδόξων μοναστηριών στους παλαιότερους και στους ακόμα νωπούς τότε αγώνες της εθνικής παλιγγενεσίας, με τα βασιλικά διατάγματα του 1833 και 1834 απεφάσισε τη διάλυση 416 μοναστηριών και τη διάθεση της κινητής και ακίνητης περιουσίας τους με το πρόσχημα να συσταθεί το "Εκκλησιαστικό Ταμείο". Ήταν όμως τόσο κακή η σύσταση και οργάνωση του ταμείου αυτού, ώστε το μόνο που συνέβη ήταν η διαρπαγή της εκκλησιαστικής περιουσίας και η πώληση - εκ μέρους επιτηδείων - ιερών σκευών και κειμηλίων στα παζάρια. Το 1836 η απαλλοτριωτική διάθεση της Αντιβασιλείας επεκτάθηκε και στην περιουσία των Μοναστηριών που διατηρήθηκαν σε λειτουργία "χάριν θεάρεστων έργων και προς οικοδομήν ιερών και αγαθοεργών καταστημάτων". Έτσι απαλλοτριώθηκαν υποχρεωτικά και άλλες μοναστηριακές εκτάσεις, ενώ σε όσες απέμειναν επιβλήθηκε βαρύτατη έμμεση φορολογία.

- Στη διάρκεια της δεύτερης και τρίτης δεκαετίας του 20ου αιώνα, μετά τους Βαλκανικούς και τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο κυρίως δε έπειτα από τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922), το ελληνικό κράτος επέτεινε την απαλλοτριωτική του επιβολή σε βάρος της εκκλησιαστικής περιουσίας. Με τους νόμους 1072/1917 και 2050/1920 ("αγροτικός νόμος") και άλλους μεταγενέστερους απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά πολλές μοναστηριακές εκτάσεις για την αποκατάσταση προσφύγων και ακτημόνων και για λόγους "προφανούς ανάγκης και δημόσιας ασφαλείας". Είναι χαρακτηριστικό ότι στην περίοδο 1917 μέχρι 1930 απαλλοτριώθηκαν εκκλησιαστικές εκτάσεις αξίας άνω του ενός δισεκατομμυρίου προπολεμικών δραχμών και το Κράτος κατέβαλε στο Γενικό Εκκλησιαστικό Ταμείο μόνο το 4% (40 εκατομύρια δραχμές). Τα υπόλοιπα 960 εκατομύρια οφείλονται ακόμα! Τα περισσότερα μοναστήρια καταδικάστηκαν με τον τρόπο αυτό σε μαρασμό και λειψανδρία! Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με υπολογισμούς κατά την πρώτη φάση μόνο, το 50% της γεωργική γης της εκκλησίας δόθηκε σε ακτήμονες, ενώ και η δεύτερη φάση που ολοκληρώθηκε γύρω στο 1930 ήταν εξίσου μεγάλο το κομμάτι γης της εκκλησίας που απαλλοτριώθηκε.

- Με τον κωδ. νόμο 4684/1931 περί "Οργανισμοί Διοικήσεως Εκκλησιαστικής και Μοναστηριακής Περιουσίας" αποφασίσθηκε από την Πολιτεία η ρευστοποίηση της ακίνητης περιουσίας των Μονών παρά τις επιφυλάξεις της Εκκλησίας. Ό,τι εισπράχθηκε από τη ρευστοποίηση σχεδόν στο σύνολό του εξανεμίστηκε εξαιτίας του Β Παγκοσμίου Πολέμου και της ξενικής κατοχής (1940-44).

- Με την από 18/9/1952 "Σύμβαση περί εξαγοράς υπό του Δημοσίου κτημάτων της Εκκλησίας προς αποκατάστασιν ακτημόνων γεωργικών κτηνοτρόφων", η Εκκλησία της Ελλάδος υποχρεώθηκε να παραχωρήσει στο Κράτος το 80% της καλλιεργούμενης ή καλλιεργίσιμης αγροτικής περιουσίας της με αντάλλαγμα να λάβει κάποια αστικά ακίνητα και 45.000.000 δραχμές νέας (τότε) εκδόσεως. Στη σύμβαση του 1952 περιέχεται η διακήρυξη του κράτους ότι η απαλλοτρίωση αυτή είναι η τελευταία και δεν πρόκειται να υπάρξει νεότερη στο μέλλον, ενώ υπάρχει και η δέσμευση ότι η Πολιτεία θα παρέχει κάθε αναγκαία υποστήριξη (υλική και τεχνική), ώστε η Εκκλησία να μπορέσει να αξιοποιήσει την εναπομείνουσα περιουσία της. Στην ίδια σύμβαση καθιερώθηκε και η "μισθοδοσία" των κληρικών από τον Κρατικό Προϋπολογισμό - του δε Αρχιεπισκόπου και των Μητροπολιτών

από το έτος 1980 - ως υποχρέωσις του Κράτους έναντι των μεγάλων παραχωρήσεων γης στις οποίες είχε προβεί η Εκκλησία της Ελλάδος κατά την δεκαετία 1922-32. Δηλαδή, επειδή το Κράτος αδυνατούσε να καταβάλει οποιοδήποτε αντίτιμο - όπως προέβλεπε ο νόμος του 1932 - συμφωνήθη να μισθοδοτούνται επ' άπειρον οι κληρικοί και το Κράτος δεσμεύθηκε επ' αυτού. Καταρρίπτεται έτσι ο μύθος που προσπαθεί μάταια να διαιωνίσει ο κ. Πάγκαλος με τις αναφορές του σε "δημόσιους υπαλλήλους". Όταν η άγνοια συναντά τη θρασύτητα, το αποτέλεσμα είναι επικίνδυνο για τους θεσμούς και τη δημοκρατία.

Όταν το 1987 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νόμος 1700/87 (νόμος Τρίτση) που αποτελεί μία ακόμη προσπάθεια για την οριστική αποψίλωση της εκκλησιαστικής περιουσίας, δόθηκε αφορμή να δημοσιευθούν σημαντικά κείμενα. Μεταξύ αυτών και ένα υπό τον τίτλο "ιδιοκτησιακό καθεστώς και αξιοποίηση της αγροτικής γης στην Ελλάδα" (περιοδικό "Εκκλησία" 1-15/4/1987, σελίδες 254-55). Με αναμφισβήτητα στοιχεία, στηριγμένο σε μελέτη των Θ. Τσούμα και Δ. Τασιούλα που εκδόθηκε επίσημως από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος λίγο αργότερα, το 1988, αποδεικνύεται ότι στο σύνολο της αγροτικής γης της Ελλάδος ανήκουν.

ΔΗΜΟΣΙΟ 43.598.000 στρέμματα

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ 15.553.200 στρέμματα

ΕΚΚΛΗΣΙΑ 1.282.300 στρέμματα

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ 1.098.400 στρέμματα

Από αυτά τα 1.282.300 στρέμματα ιδιοκτησίας της Εκκλησίας, τα 367.000 είναι δασικές εκτάσεις, τα 745.400 βοσκότοποι και μόνο τα 169.900 γεωργική καλλιεργήσιμη γη. Δηλαδή οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις της αντιστοιχούν μόλις στο 0.48% του συνόλου της γεωργικής γης της χώρας μας!

Και να ληφθεί υπόψη ότι κατά τη δεκαετία 1974-1983 "εγκαταλείπονται κάθε χρόνο από τους αγρότες και κτηνοτρόφους κατά μέσο όρο 162.400 αγροτικής γης ακαλλιεργήτα και

ανεκμετάλλευτα". Το 1983 υπολογίστηκαν ως 4.380.000 στρέμματα οι εγκαταλελειμμένες εκτάσεις γης (σχεδόν 3.5 φορές μεγαλύτερες από το σύνολο της γης που ανήκει στην εκκλησία, ενώ σήμερα θα είναι ασφαλώς πολύ περισσότερο).

Παρά ταύτα, στα μάτια κάποιων και η εναπομείνουσα περιουσία φαντάζει μεγάλη. Δε λαμβάνεται όμως υπόψη ότι αυτή δεν ανήκει στην Κεντρική Διοίκηση (Ιερά Σύνοδο), αλλά σε περισσότερα από 10.000 εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα (Μητροπόλεις, Ναούς, Μονές, Προσκυνηματα, Ιδρύματα, Κληροδοτήματα και άλλα) το καθένα από τα οποία αγωνίζεται - μέσα από τον κυκεώνα των νομικών και διοικητικών δεσμέυσεων - να διαφυλάξει την κυριότητα και να αξιοποιήσει τα όσα του ανήκουν περιουσιακά στοιχεία, για το καλό του πληρώματος και της εκκλησίας.

Δηλαδή κάθε Μονή και κάθε Ιερός Ναός που είναι ΝΠΔΔ (Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου), μεριμνούν για τη συνήθως μικρή περιουσία που έχουν, φροντίζοντας για την έντιμη διαχείρισή της και τηρώντας τις αυστηρές διατάξεις που ισχύουν για τα νομικά πρόσωπα. Η διαχείριση αυτή υπόκειται σε τακτικό έλεγχο τόσο από την Εκκλησία όσο και από τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινωνικής προσφοράς, όχι και το μοναδικό, αποτελεί η Ιερά Μονή Ασωμάτων Πετράκη (Αθήνα). Έχοντας στην κατοχή της σημαντική περιουσία που την απέκτησε κατά τον 17ο και 18ο αιώνα με αγορές των ηγουμένων της (σώζονται στο αρχείο της τα σχετικά έγγραφα), αναδείχθηκε ο μεγαλύτερος κοινωνικός ευεργέτης των Αθηνών. Σε δωρηθέντα ακίνητά της έχουν ανεγερθεί:

- η Ριζάρειος Σχολή,
- η Ακαδημία Αθηνών,
- το Αιγινήτειο Νοσοκομείο,
- το Μετσόβειο Πολυτεχνείο,
- το Σκοπευτήριο,

- το Πτωχοκομείο,
- η Μαράσλειος Ακαδημία,
- το Θεραπευτήριο "Ευαγγελισμός",
- το Αρεταίειο νοσοκομείο,
- η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή,
- οι Αστυνομικές Σχολές στην οδό Μεσογείων,
- το Νοσοκομείο Παίδων,
- το Νοσοκομείο Συγγρού,
- το Λαϊκό Νοσοκομείο "Σωτηρία",
- το Ασκληπείο Βούλας,
- η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη,

- το Ορφανοτροφείο Βουλιαγμένης,
- το ΠΙΠΚΑ Βούλας
- Ιπποκράτειο Νοσοκομείο,
- Γηροκομείο,
- Εθνική Βιβλιοθήκη,
- Πανεπιστήμιο Αθηνών
- 142 Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια της Αττικής

και πολλά άλλα...

Βεβαίως, κανείς δε φρόντισε να μνημονεύονται αυτά, έστω σε μία επιγραφή επί των ανεγερθέντων κτιρίων.

Το δε Δημόσιο έχει γίνει πολλές φορές αποδέκτης εκτάσεων μεγάλης αξίας, τις οποίες παραχώρησε η Εκκλησία προκειμένου να λειτουργήσουν κατασκηνώσεις, να ανεγερθούν σχολεία, ιδρύματα, γυμναστήρια, στρατόπεδα ή να δημιουργηθούν κοινόχρηστοι χώροι για την αναψυχή του λαού. Αυτή, εν συντομία, είναι η αλήθεια.

Η Εκκλησία δικαιούται να έχει περιουσία, όπως δέχθηκαν με πληθώρα αποφάσεων τους όχι μόνο ελληνικά δικαστήρια, αλλά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του

Συμβουλίου της Ευρώπης, στην οποία προσέφυγαν Ορθόδοξες Μονές κατά του νόμου 1700/87. Και είναι σε θέση να την αξιοποιήσουν επωφελώς για τον ελληνικό λαό, αρκεί να αφαιρεθούν τα νομικά και διοικητικά δεσμά που της έχουν κατά καιρούς επιβληθεί.

Μετά από όλα αυτά, μπορούμε να αντιληφθούμε το πραγματικό μέγεθος της προσφοράς της Εκκλησίας στην ανάπτυξη της Ελλάδος, όπως επίσης και το πραγματικό μέγεθος της εναπομείνουσας περιουσίας της, το οποίο επαναλαμβάνουμε, ανήκει σε περισσότερο από δέκα χιλιάδες διαφορετικά νομικά πρόσωπα. Όσο για τη μισθοδοσία των κληρικών, αυτή αποτελεί υποχρέωση του κράτους προς την εκκλησία, την οποία αποδέχτηκε και υπέγραψε με δική του πρωτοβουλία το ίδιο το κράτος το 1952, επειδή ακριβώς αδυνατούσε να καταβάλλει το αντίτιμο που είχε συμφωνηθεί 20 χρόνια νωρίτερα και που είχε διογκωθεί πολλαπλάσια και είχε ήδη καταστεί δυσβάσταχτο χρέος ακόμη και για το κράτος.